

Een eerste verkenning van de resultaten in de nieuwe procedure gezamenlijk toegang ouders

EB 2023/39

Sinds 1 april 2021 loopt bij de Rechtbanken Den Haag en Oost-Brabant, locatie Den Bosch, een nieuwe procedure waarbij ouders die uit elkaar gaan of al uit elkaar zijn zich gezamenlijk tot de rechter kunnen wenden in een versnelde procedure. Het gaat om een initiatief in het kader van de Agenda van de Rechtspraak 2015-2020, 'Maatschappelijk effectieve rechtspraak' (MER). De procedure loopt na verlenging tot 1 oktober 2023. Het doel van de procedure is om (hoogoplopende) conflicten tussen ouders en daarmee gerelateerde problemen voor kinderen te voorkomen of verminderen.

1. Inleiding

De procedure gezamenlijke toegang ouders (hierna: PGTO) staat open voor gehuwde, geregistreerde en ongehuwde ouders van minderjarige kinderen die uit elkaar gaan, maar is ook een optie voor ouders die al langer uit elkaar zijn of die nooit een relatie met elkaar hebben gehad. Het is dus niet alleen een scheidingsprocedure. Ook ouders die geen gezamenlijk gezag uitoefenen, kunnen eraan deelnemen. Het doel van de procedure is conflicten tussen ouders en bijkomende problematiek bij kinderen te voorkomen of verminderen. De geschillen die aan de rechter voorgelegd kunnen worden, hebben betrekking op de minderjarige kinderen maar ook op zaken zoals alimentatie en de woning. Het geschil hoeft dus niet over kinderen te gaan. De procedure is bedoeld voor ouders die niet of niet op alle punten overeenstemming kunnen bereiken, maar bij wie men ervan uitgaat dat schikking tot de mogelijkheden behoort, of voor ouders die het conflict niet onnodig (verder) willen laten escaleren en zonder het toernooimodel willen procederen.

In een eerder artikel in dit tijdschrift zijn de maatschappelijke context, de veronderstellingen waarop de procedure is gebaseerd en de wettelijke grondslagen voor de procedure uitvoerig besproken.²

In dit artikel gaan de onderzoekers, die het evaluatieonderzoek van de procedure uitvoeren, eerst kort in op het onderzoek. Daarna lichten zij de procedure toe en verkennen zij

de kenmerken en uitkomsten van de gevoerde procedures tot nu toe. Als er wijzingen zijn gemaakt in de procedure, nemen zij deze mee. Ze besteden ook aandacht aan de ervaringen van de betrokken rechters en advocaten. Aan het eind volgt een conclusie.

2. Het onderzoek naar de nieuwe procedure

Binnen het onderzoek naar de nieuwe procedure worden op verschillende manieren gegevens verzameld, om een zo compleet en nauwkeurig mogelijk beeld te kunnen geven van de PGTO, en worden ze vergeleken met de standaardprocedure. Allereerst wordt bij de rechtbanken en twee controlerechtbanken gebruikgemaakt van een monitorsysteem waarbij enkele belangrijke kenmerken van de zaken worden bijgehouden, onder meer met betrekking tot de gezagsregeling, geschilpunten, inhoud van de uitspraak en mogelijke vervolgpcedures. Verder wordt aan ouders en aan advocaten gevraagd om een vragenlijst in te vullen. Ten slotte vinden enkele observaties bij de rechtbanken plaats van zowel PGTO als standaardprocedures.

3. Verkenning aantal, kenmerken en uitkomsten tot nu toe

3.1 Aantal PGTO-procedures

Er zijn tot nu toe (februari 2023) 34 PGTO-procedures aangehangig gemaakt, 18 bij de Rechtbank Den Haag en 16 bij de Rechtbank Oost-Brabant, locatie Den Bosch. Dit is aanzienlijk minder dan was verwacht. Initieel was het doel om 100 procedures in Den Haag en 80 in Oost-Brabant in het onderzoek te includeren tijdens de PGTO-looptijd tot (in eerste instantie) 1 april 2023. Vanuit de betrokken rechtbanken is erg veel moeite gedaan om de bekendheid met de nieuwe procedure te vergroten, onder andere middels lokale bijeenkomsten voor familierechtadvocaten en via diverse socialemediakanalen. Om toch meer zaken in het onderzoek te betrekken, is de pilot nu verlengd tot 1 oktober 2023. Hopelijk trekt de animo voor de procedure in de komende maanden verder aan.

3.2 Het inleiden van- en toelaten tot de procedure

De procedure start als de (gezamenlijke) advocaat of de twee advocaten één gezamenlijk ingevuld deelnameformulier stuurt/sturen naar een speciaal daartoe aangemaakt e-mailadres bij de rechtbank. Tot nu toe zijn alle PGTO-procedures gevoerd met twee advocaten. Het deelnameformulier en de handleiding zijn te vinden op www.rechtspraak.nl. De bedoeling is dat het invullen van het deelnameformulier tamelijk eenvoudig is. Er wordt gevraagd naar algemene persoonsinformatie, de gezinssamenstelling en de gezags- en zorgregeling en meer specifiek naar eventuele ingezette

1 Christina Jeppesen de Boer is universitair docent/onderzoeker bij UCERF, Departement Rechtsgeleerdheid, Universiteit Utrecht; Inge van der Valk is universitair docent/onderzoeker bij de onderzoeksgroep Jeugd en Gezin, Departement Educatie en Pedagogiek, Faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht; Susan Branje is hoogleraar Ontwikkeling en Socialisatie in de Adolescentie, Departement Educatie en Pedagogiek, Faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht; Wendy Schrama is hoogleraar familierecht en rechtsvergelijking bij UCERF, Departement Rechtsgeleerdheid, Universiteit Utrecht

2 S.M.J. Korthuis-Becks & H.M. Boone, 'Naar een nieuwe scheidingsprocedure: de procedure gezamenlijke toegang ouders', *EB* 2021/31.

hulpverlening. Daarnaast wordt aangekruist over welke onderwerpen er al overeenstemming is en welke geschilpunten aan de rechter worden voorgelegd. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling om standpunten toe te lichten. Daarvoor is namelijk voldoende tijd op de zitting. Het doel van deze procedure is ouders te verleiden uit de buurt van het 'toer-nooi-model' te blijven.

Na ontvangst van het deelnameformulier beoordeelt de rechter of de zaak zich leent voor de PGTO. Sinds de start van de pilot hebben de rechtbanken getracht het deelnameformulier te vereenvoudigen tot een minimumaantal vragen om te voorkomen dat dit een belemmering vormt voor de instroom in de procedure. Enerzijds moet het invullen geen obstakel vormen, maar anderzijds is het van belang alle relevante informatie ter tafel te hebben. Op dit moment geldt het opgestuurde deelnameformulier enkel als een verzoek om te worden toegelaten tot de pilot, de zaak is er nog niet mee aanhangig gemaakt. Uiterlijk op de vijfde werkdag bericht de griffie de advoca(a)t(en) of de zaak kan worden toegelaten. Daarna moeten de advoca(a)t(en) binnen vijf dagen het papieren exemplaar van het deelnameformulier met bijlagen indienen. Pas dan is de zaak aanhangig gemaakt. De ervaring bij de betrokken rechtbanken tot nu toe is dat bijna alle aangemelde zaken worden toegelaten. Alleen bij de Rechtbank Oost-Brabant is een (te complexe) zaak afgewezen. De Rechtbank Den Haag heeft bewust de keuze gemaakt een aantal complexe zaken, zoals betreffende de pensioenverevening in het licht van huwelijkse voorwaarden en vergoedingsrechten, toe te laten. Opgemerkt dient te worden dat een beoogde deelname aan de procedure ook tot een schikking kan leiden, zodat het geschil niet meer aan de rechtbank voorgelegd wordt. Soms worden de rechtbanken benaderd met de vraag of de zaak zich leent voor deelname. Bij een bevestigend antwoord, krijgen de rechtbanken te horen dat de advoca(a)t(en) het formulier gaat/gaan indienen als partijen er niet uitkomen en de rechtbanken horen dan soms later dat partijen overeenstemming hebben bereikt waardoor het toch geen PGTO-procedure wordt. In uitzonderlijke gevallen blijkt na overleg met de rechtbank dat een zaak niet geschikt is, bijvoorbeeld omdat één van de twee partijen geen advocaat heeft, en wordt de zaak dus niet aangemeld.

3.3 De onderwerpen in de procedure

De onderwerpen die aan bod kunnen komen in de procedure zijn: gezagskwesties, hoofdverblijfplaats, zorg-/omgangsregeling, kinder-/partneralimentatie, woning/huurrecht, gebruikersvergoeding en de vermogensrechtelijke afwikkeling van het huwelijk/geregistreerd partnerschap of de affectieve relatie.³ Vanaf het begin is er nadruk gelegd op de (ingeschatte) bereidheid van ouders tot samenwerking als basis voor het toekomstige ouderschap en als ingangseis voor de pilot. Bij die gedachte paste een verzoek tot

³ In de Rechtbank Oost-Brabant kan enkel de verdeling van de huwelijks-goederengemeenschap voorgelegd worden en de afwikkeling van een eenvoudige gemeenschap. Den Haag heeft, zoals onder 2.3. vermeld, bewust gekozen om ook complexere zaken toe te laten in de PGTO.

gezamenlijk ouderlijk gezag beter dan een verzoek tot eenhoofdig gezag in de pilot procedure. Inmiddels gaan de rechtbanken hier soepeler mee om, deels omdat een verzoek tot eenhoofdig gezag niet per se een belemmering vormt voor de (toekomstige) samenwerking en deels ook omdat het van tevoren lastig kan zijn de bereidheid tot samenwerking in te schatten. Het uitspreken van de echtscheiding of ontbinding van een geregistreerd partnerschap kan wel plaatsvinden in de PGTO-procedure. Bij de Rechtbank Oost-Brabant kan een al lopende procedure inzake echtscheiding/ontbinding niet worden omgezet in een PGTO-procedure. In Den Haag kan dat wel en wordt er op de zitting met partijen een afspraak gemaakt over de te hanteren peildatum.

Interessant is de vraag hoeveel geschillen ouders in deze procedure hebben. Volgens de monitoringdata (december 2022)⁴ blijkt er een behoorlijke spreiding te zijn in het aantal geschilpunten. Tienmaal gaat het over één geschilpunt, zesmaal over twee, driemaal over drie, tweemaal over vier en tweemaal over vijf geschilpunten. De ouders zijn het meestal oneens over kindgerelateerde geschillen over het gezag, de zorgregeling/omgang, de hoofdverblijfplaats, vervangende toestemming voor een paspoort of vakantie, de informatieregeling en kinderalimentatie. Vijf zaken betroffen (ook) de woning en de verdeling of afwikkeling van huwelijkse voorwaarden.

3.4 Kenmerken en uitkomsten

Welke ouders hebben tot nu toe gebruikgemaakt van de nieuwe procedure? De monitoringdata (december 2022) van de rechtbanken laten zien dat de zaken die in de PGTO worden toegelaten bijna net zo vaak ongehuwde ouders betreffen als ouders met een formele relatie. In de meeste gevallen oefenen de ouders het gezamenlijk gezag uit. Vrijwel alle zaken betreffen co-oudergezinnen waarbij beide ouders een wezenlijk deel van de zorg dragen en contact hebben. In totaal zijn bij de PGTO-procedures tot nu toe 47 kinderen betrokken; in de meeste procedures (tien) was er sprake van ouders met één kind en in de overige procedures was er meestal sprake van twee of drie kinderen. De leeftijd van de kinderen varieerde tussen de 0 en 17 jaar, waarbij opviel dat het overwegend ofwel erg jonge kinderen betrof ofwel juist wat oudere adolescenten. Er was in geen enkel geval sprake van kindbeschermingsmaatregelen.

Het achterliggende idee van de procedure is dat ouders door het gesprek met de rechter en elkaar op de meeste punten zelf een oplossing bedenken. Als dat niet lukt, is het aan de rechter te beslissen wat wijsheid is. Dat kan zijn een voorlopig oordeel, zodat partijen met dat inzicht verder kunnen onderhandelen, een verwijzing naar hulpverlening, aanhouding of een beslissing van de rechter. De uitkomsten van de zaken tot nu toe zijn in lijn hiermee. De meeste zaken worden volgens de monitoringdata (december 2022) geheel (zes zaken) of gedeeltelijk (twaalf zaken) geschikt. In twee zaken heeft de rechtbank in de PGTO-procedure een beslissing genomen. Bij een zaak is de procedure voor de zitting stopgezet en wordt de zaak nu op tegenspraak gevoerd. Tot

⁴ Dit betreft een totaal van 22 PGTO procedures.

nu toe volgde er slechts in twee zaken een hoger beroep-procedure.

In conclusie, de PGTO-zaken betreffen hoofdzakelijk gezinnen waarbij de ouders gezamenlijk gezag uitoefenen en de zorg redelijk gelijk verdelen (hierna co-ouderschap). Tot nu toe blijken de meeste geschilpunten tussen ouders te gaan over kindgerelateerde zaken. Daarbij gaat het deels om zaken die al geëscaleerd zijn en waar de PGTO wordt ingezet om verslechtering te voorkomen. De meeste zaken worden geheel of gedeeltelijk geschikt. De rechtbank treft enkele keren een beslissing.

3.5 De versnelde en in tijd verruimde zitting

Eén van de voordelen van de nieuwe procedure is dat er binnen vier tot zes weken na de toelating een zitting plaatsvindt. Dit wordt volgens de rechtbanken bijna altijd gehaald (tenzij er sprake is van te veel verhinderdata bij advoca(a)t(en) en partijen). Het idee daarachter is dat dit escalatie van de conflicten tussen ouders kan voorkomen. De zittingszaal is ingericht in een driehoeksopstelling om de zitting meer in te kleuren als een 'bespreekzaal' in plaats van de traditionele opstelling in de rechtszaal. Aan de driehoekige tafel zitten de ouders met hun advocaten en de medewerker van de RvdK zit, indien aanwezig, in het midden. Iedereen is op ooghoogte van elkaar en de ouders kunnen elkaar aankijken. Tot dusverre hebben negen observaties van zittingen plaatsgevonden, vijf van PGTO-zittingen en vier van standaard zittingen. De PGTO-zittingen die wij tot nu toe hebben geobserveerd, varieerden sterk in tijd, maar waren alle redelijk lang (gemiddeld drie uur). Er was sprake van minimaal één schorsing en soms ook tweemaal.

De rechter is in alle tot nu toe geobserveerde gevallen eerder mediator dan rechter. De rechter staat open voor beide ouders en hun verhaal en komt objectief over. De rechter is vriendelijk maar ook sturend en heeft duidelijk de regie. Bij de rechters in de PGTO wordt bij de observaties ook mediation-technieken gezien, met onder andere vaak de volgende kenmerken:

- Vaak wordt eerst de aandacht op het kind gevestigd. Bijvoorbeeld (gefingerde gegevens) "Het gaat om Thomas, Thomas is 9 jaar, en hij is week op week af bij vader en moeder. Willen jullie iets vertellen over Thomas?" of "Hebben jullie misschien een foto van Thomas, dan weet ik over wie we het hebben".
- Steeds wordt beide ouders het woord gegeven, als de ene ouder iets heeft gezegd, wordt nagevraagd hoe dit voor de andere ouder is. Hier wordt ook balans in gezocht en gecorrigeerd als dit scheef dreigt te gaan (bijvoorbeeld wanneer de ene ouder steeds iets wil zeggen) om ervoor te zorgen dat beide perspectieven worden gehoord en erkend.
- Regelmatig worden complimenten gegeven voor aspecten die goed gaan en wordt begrip getoond voor overwegingen en emoties bij beide ouders.
- Er wordt duidelijk gebruikgemaakt van uitvragen en doorvragen: "Wat bedoelt u daarmee?", "Wat deed dit met u?", "Waar zit die onmacht?", "Waar ligt dat dan aan, volgens u?", "Kunt u daar een voorbeeld van

geven?" De rechter zoekt daarbij verheldering en wil achterliggende gevoelens en gedachten blootleggen.

- Nadrukkelijk wordt gezocht naar een gezamenlijke oplossing die door beide ouders gedragen wordt, hierbij lijkt vaak sprake te zijn van gedegen voorbereiding, is regelmatig een goede samenwerking met de RvdK te zien (soms zien we 'een-tweetjes' waarbij de rechter voorbereidt en uitvraagt en op cruciale momenten de RvdK om advies vraagt) en worden schorsingen ook gebruikt voor overleg tussen rechter en griffier.

Vaak zien we de rechter gaandeweg de zitting iets van stijl veranderen: van vriendelijk, open en mediërend naar meer sturend en soms ook licht corrigerend. Sturend in de zin van 'aansturen' op een oplossing, maar ook in de zin van 'als u er niet uitkomt, geef ik er een klap op'. Als een gezamenlijke oplossing niet in zicht lijkt, komt er wat aandrang van de rechter om er toch samen uit te komen. Daarbij wordt ook vaak duidelijk een 'opdracht' meegegeven voor tijdens de schorsing.

De rechter heeft in de PGTO-zitting een andere, grotere rol vergeleken met de standaardprocedures en de advocaten spelen juist een kleinere rol op zitting. In veel gevallen zijn advocaten in deze procedure milder, rustiger en lijken soms echt mee te gaan in de 'de-escalerende' setting – de PGTO zet advocaten ook duidelijk in een andere rol vergeleken met de standaardprocedure. Advocaten kunnen hier en daar aanvullen of iets verduidelijken, of de achtergrond geven van een bepaalde uitspraak of gedrag van een ouder, maar er wordt minder 'geprocedeerd'.

Ouders krijgen in de PGTO-zitting ruim de gelegenheid hun verhaal te doen, waarbij ook steeds de andere ouder zijn of haar perspectief kan vertellen. Daardoor kan er ruimte ontstaan om elkaars perspectief beter te zien. Voorbeelden zijn: pijn of verdriet bij een ouder waar de andere ouder oog voor krijgt; gebrek aan erkenning bij een of beide ouders voor wat wél goed gaat en die in het gesprek voor het eerst wel expliciet wordt gegeven.

De medewerker van de RvdK kan de rechter aanvullen of de ouders op verzoek van de rechter uitleg geven over wat iets voor een kind kan betekenen. Over het algemeen lijkt de RvdK-medewerker redelijk veel gezag te hebben bij de ouders. De uitspraken van de RvdK worden in onze observatie serieus genomen en krijgen gewicht in de overwegingen en beslissingen van de rechter.

Samenvattend zijn de geobserveerde kenmerken van de PGTO-zitting: er is binnen de PGTO-aanpak gelegenheid om op zoek te gaan naar achterliggende gevoelens en cognities die een rol spelen in de procedure (en in de ouderrelatie in het algemeen), er is meer aandacht voor wat het scheiden en de geschillen voor kinderen betekenen, en ouders lijken zich gehoord te voelen, komen eerder in beweging richting elkaar (in de vorm van het 'zien' van het perspectief van de ander, meer erkenning, en dergelijke) en komen veelal gezamenlijk tot een oplossing.

3.6 *Het betrekken van kinderen in de procedure*

Net als in andere familierechtprocedures wordt een kind van twaalf jaar of ouder uitgenodigd voor een gesprek met de rechter om zijn of haar stem te laten horen. In de PGTO is na het eerste jaar getracht om ook jongere kinderen die mogelijkheid te bieden. In totaal blijkt uit de monitoringdata (december 2022) dat in acht zaken een kindgesprek plaatsgevonden heeft en in vijftien zaken niet; bij die laatste was veelal sprake van erg jonge kinderen. In de meeste zaken is de RvdK aanwezig op de zitting, maar er werd in geen van de zaken een raadsonderzoek gevraagd.

Nieuw in de pilot is de mogelijkheid voor het kind een steunfiguur mee te nemen naar het gesprek met de rechter. Tot nu toe is eenmaal gebruikgemaakt van deze mogelijkheid.

4. **Ervaringen van betrokken ouders en advocaten**

4.1 *Ervaringen ouders*

Naast de data die de rechtbanken bijhouden, zijn alle ouders die aan de pilot hebben deelgenomen, benaderd om mee te doen aan het onderzoek. Helaas blijkt de bereidheid om deel te nemen laag te zijn; slechts zeven ouders hebben een vragenlijst ingevuld (januari 2023). Dat betekent dat er slechts een eerste indruk kan worden gegeven van de ervaringen van ouders met de PGTO. De meeste antwoorden komen van vrouwelijke respondenten (80%). In alle gevallen was sprake van gezamenlijk gezag. De zorgregeling is divers maar overwegend een co-ouderschapsregeling. Het initiatief voor de scheiding komt zowel van mannen als van vrouwen. In 50% van de gevallen geeft de deelnemende ouder aan dat de reden voor het uit elkaar gaan, ligt in het vreemdgaan van de partner (man). Ook wordt in ongeveer de helft van de gevallen aangegeven dat de conflicten over de opvoeding van kind(eren) gaan en over het (niet) nakomen van afspraken over de kinderen en verder wordt vaak genoemd dat vrienden/familie actief betrokken zijn bij de onderlinge conflicten.

In alle gevallen wordt bij vragen over onderlinge communicatie aangegeven dat er sprake is van een stilzwijgend conflict en vrijwel altijd is aan de antwoorden te zien dat men elkaar de schuld geeft van de onderlinge problemen. Ook wordt in alle gevallen aangegeven dat men last heeft van spanningen en stress en dat men zich moedeloos voelt over de problemen met de ex-partner. Daarnaast rapporteert 75% gezondheidsklachten en geeft ook 75% aan het financieel moeilijker te hebben dan voor de scheiding.

Van de ouders geeft 75% aan verdrietig te zijn dat het kind de scheiding meemaakt en ook geeft een meerderheid aan dat het kind probeert het beide ouders naar de zin te maken. Daarnaast denkt 75% van de ouders dat de andere ouder negatieve dingen over hen vertelt tegen het kind. Verder geven alle ouders aan dat het/de kind(eren) last heeft/hebben van de problemen tussen hen. De helft van de ouders rapporteert problemen bij het kind zoals concentratieproblemen, psychosomatische problemen en spanning.

Regelmatig wordt ook de ruimte voor opmerkingen benut tussen de vragen in. Een paar voorbeelden: "Het is voor mij nooit een wens geweest om een procedure aan te gaan. Ik wil alleen met de moeder kunnen praten en samen over onze meningsverschillen tot een compromis komen." Of "Ik ben toe/wil gaan voor solo-parallel ouderschap". Deze opmerkingen kunnen gezien worden als indicatief voor verschillen in wensen rond het onderlinge contact tussen ouders.

Samenvattend is op te merken dat er vooral problemen zijn in de communicatie tussen ouders, waarbij ouders aangeven hier zelf last van te hebben en dat ook waarnemen bij hun kind.

4.2 *Ervaringen van advocaten*

Om de pilot te kunnen evalueren, is inzicht in de ervaringen van advocaten met de procedure ook van groot belang. Daarom zijn alle advocaten benaderd om een vragenlijst in te vullen. In totaal hebben acht advocaten de vragenlijst ingevuld. Alle advocaten die meededen hadden pas één ouder begeleid in de PGTO. De tevredenheid onder advocaten was het hoogst op de volgende onderdelen: de toelating tot de procedure; de beschikbaarheid vooraf van de benodigde informatie over de pilot; de uitkomsten van de procedure (hierover zijn ze het meest positief); de mate waarin men uit de voeten kan met de voorlopige oordelen van de rechtbank; de gespreksvoering door de rechter; de mogelijkheid sneller op zitting te komen en de (ver)ander(d)e (proces-)houding van ouders. Daarnaast gaf ongeveer de helft aan zelf een andere proceshouding te hebben tijdens de PGTO dan bij een reguliere procedure. Er was onder de advocaten meer spreiding op onderwerpen zoals over de tevredenheid met het voortraject, de mate waarin er voldoende mogelijkheid is om toelichting te geven ter zitting en het beschikbaar stellen van informatie voor de zitting.

Gerapporteerde voordelen van de PGTO door advocaten:

- Snelle toegang, waardoor ouders minder tijd hebben om te verharderen in standpunten, en het feit dat er geen standpunten van tevoren in processtukken hoeven te worden uitgewisseld (slechts de geschilpunten worden benoemd/komen aan de orde).
- Het gesprek dat wordt aangegaan met de rechter en tussen partijen zelf.
- De-escalerende werking (die werd gekoppeld aan de snelheid).
- Ouders zijn in gesprek met elkaar in plaats van in strijd.
- Vrijer praten, zonder de fuik van stellen en bewijzen en het "moeten" reageren op beschuldigingen om niks onweersproken te laten. Nu kan de focus liggen op het gezamenlijk tillen naar een hoger niveau.

Gerapporteerde nadelen van de PGTO door advocaten (citaten):

- De vele vragen die vooraf moeten worden ingevuld en de kans dat de wederpartij dan alsnog afhaakt.
- Het juridische sneeuwt een beetje onder.
- Administratieve rompslomp.

- Onzekerheid over wat er gebeurt als de procedure niet tot de gewenste oplossing leidt.
- Ik zie geen nadelen.

Samenvattend is een duidelijke tevredenheid bij advocaten met de uitkomsten in de PGTO-procedure te constateren en een perceptie van een de-escalerende gespreksvoering door de rechter en een andere (proces)houding bij ouders. Ook wordt het aspect snelheid vaak genoemd, plus het feit dat ouders in gesprek gaan in plaats van in strijd. Over het voortraject en de formaliteiten in de procedure is meer verschil van inzicht.

5. Conclusie

De PGTO-procedure loopt inmiddels (ultimo februari 2023) 22 maanden en zal nog (na verlenging) acht maanden doorgaan. De instroom van zaken valt tot nu toe aanzienlijk tegen bij beide rechtbanken, een constatering die ook elders is gemaakt ten aanzien van andere MER-pilots.⁵ Er is veel ondernomen door de rechtbanken om de bekendheid met de nieuwe procedure onder advocaten te vergroten. De lage instroom van zaken heeft niet geleid tot (grotere) aanpassingen van de vereisten tot deelname. Het blijft een procedure voor ouders die het eens zijn om zo te procederen. De betrokken rechters geven wel aan bereid te zijn in overleg te gaan met advocaten die twijfelen over de geschiktheid van een zaak.

Op basis van de verzamelde onderzoeksgegevens lijken de eerste resultaten positief. Allereerst is duidelijk dat procedures aanzienlijk sneller ter zitting komen, vergeleken met de standaardprocedures. Ten tweede lijkt een groot deel van de zaken geheel of gedeeltelijk geschikt te worden. Een kanttekening hierbij is dat er nog onvoldoende data zijn om een vergelijking te kunnen maken met zaken in de standaardprocedure. De vraag kan worden gesteld of door de ingangseisen primair kansrijke zaken instromen in de procedure, ook al blijkt dat ook complexe zaken worden behandeld.⁶ Wel is duidelijk dat er meer tijd wordt genomen bij PGTO-zittingen en dat er door de rechters duidelijk gebruik wordt gemaakt van mediatie technieken, dat ouders zelf aanzienlijk meer aan het woord komen en er daardoor misschien meer ruimte voor wederzijdse erkenning en begrip ontstaat.

De vraag of de PGTO doel treft is nog niet te beantwoorden. Daartoe zou een meer kwantitatieve vergelijking van de data van zowel PGTO-procedures als standaardprocedures nodig zijn. Meer PGTO-zaken en de bereidheid van ouders en kinderen tot deelname aan het onderzoek is ook gewenst voor een betrouwbare vergelijking. Een aandachtspunt voor de langere termijn is de vraag of PGTO-afspraken ook duurzaam zijn, onder meer in termen van minder vervolgproudures.

⁵ De instroom in andere MER pilots valt ook tegen, zie B. Marseille, *Hoe succesvol zijn de experimenten ter realisering van maatschappelijk effectieve rechtspraak?*, *Rechtstreeks* 3/2022, p. 44.

⁶ De instroom in andere MER pilots valt ook tegen, zie B. Marseille, *Hoe succesvol zijn de experimenten ter realisering van maatschappelijk effectieve rechtspraak?*, *Rechtstreeks* 3/2022, p. 44.